

1.

Κάθε τι πια στη θέση του· και το να είσαι κάποιος, στην ανώτερη. Περισσότερα απαιτούνται σήμερα για έναν σοφό απ' ό,τι στην αρχαιότητα για εφτά, και πιο πολλά χρειάζονται σ' αυτούτους τους καιρούς για να τα βρεις μ' έναν άνθρωπο απ' ό,τι παλιά μ' ένα λαό ολόκληρο. 2. Χάρισμα και νους. Οι δύο άξονες της ακτινοβολίας των σπουδαίων το ένα δίχως το άλλο ευτυχία κολοβή. Δεν αρκεί να εννοείς, απαιτείται να διανοείσαι ιδιοφυώς. Δυστυχία της ανοησίας να λαθεύεται στην επιλογή του στόχου, στο κουμάντο, στους συγγενείς και φίλους. 3. Να προωθείς τις δουλειές σου με μετεωρισμούς. Η αίσθηση της έκπληξης δίνει αξία και κάνει θαυμαστές τις επιτυχίες. Το παιχνίδι με ανοιχτά χαρτιά δεν αποδίδει, ούτε κι έχει γούστο. Το να μην αποκαλύπτεσαι μεμιάς, αφήνει το κοινό μετέωρο, ακόμα περισσότερο μάλιστα όπου το μεγαλείο του ρόλου προσφέρει τροφή στη γενική προσδοκία· αυτό προϋποθέτει παντού το μυστήριο, που με την ίδια του την κρυπτότητα προκαλεί το σεβασμό· στον τρόπο όπου προσπαθεί κανείς να γίνει κατανοητός, πρέπει ν' αποφεύγεται η υπερβολική καθαρότητα, ακριβώς όπως και στη συζήτηση δεν πρέπει κανείς να εμπιστεύεται τα κατάβαθα του σε όλους. Είναι η σώφρων σιγή τέμενος της σοφίας. Η δηλωμένη απόφαση ποτέ δεν εκτιμήθηκε· κατ' αρχήν εκτίθεται στην επίκριση· κι αν βγει αποτυχία, διπλό κακό θα είναι. Μιμήσου λοιπόν τον τρόπο του θεού, που μας κρατάει εν εγρηγόρσει και στην αβεβαιότητα. 4. Η γνώση και το αντίκρισμα της φτιάχνουν εναλλάξ μεγαλοσύνη. Επειδή είναι πράγματα αθάνατα, σε κάνουν αθάνατο. Τόσο είναι κανείς μεγάλος όσο μεγάλη η γνώση του· κι ο σοφός τα πάντα μπορεί. Άνθρωπος δίχως χαμπάρι, κόσμος σκοτεινιασμένος. Βούληση και δύναμη, μάτι και χέρι, δίχως αντίκρισμα είναι στείρα η σοφία. 5. Να φροντίζεις να εξαρτώνται οι άλλοι από εσένα. Το θεό δεν φτιάχνει όποιος τον χρυσώνει, αλλά όποιος κλίνει το γόνυ· ο διορατικός προτιμάει να τον έχουν ανάγκη παρά να τον ευγνωμονούν. Χάνεται η σεβαστική ελπίδα αν εμπιστευόμαστε στις ευχαριστίες του όχλου· όσο η προσδοκία θυμάται, άλλο τόσο η ευχαριστία ξεχνάει. Περισσότερα βγάζεις από την εξάρτηση παρά από την υποχρέωση· την πλάτη του γυρίζει στην πηγή όποιος ξεδίψασε και το συμμένο πορτοκάλι ξεπέφτει από το χρυσό στο σκουπιδαριό. Έτσι και λάβει τέλος η εξάρτηση, χάνεται η ανταπόκριση· και μαζί της η εκτίμηση. Μάθημα πρωταρχικό της πείρας ας είναι να συντηρείς την ανάγκη, να μην την ικανοποιείς, και πάντα να έχει την ανάγκη σου ως κι ο βασιλιάς σου· δίχως όμως να φτάνεις στο άκρο και ν' αφήνεις τον άλλον να λαθεύεται, ούτε να κάνεις αγιάτρευτη τη συμφορά του για συμφέρον δικό σου. 6. Άνθρωπος ωριμασμένος. Δεν γεννιέται έτοιμος· κάθε μέρα τελειούται ως άτομο, ως ρόλος, ώσπου να φτάσει στο σημείο της πλήρους ύπαρξης, στη συμπλήρωση της σειράς των σπουδαίων, των επιφανών. Πρέπει ν' αναγνωρίζεται από το εξαιρετο του γούστου, από την καθαρότητα της διάνοιας, από την ωριμότητα της κρίσης, από την καθαρμένη θέληση. Ορισμένοι ποτέ δεν φτάνουν σε αυτή την εντέλεια: πάντα τους λείπει κάτι· άλλοι αργούν να γίνουν. Ο ολοκληρωμένος άντρας, σοφός στα λόγια, λογικός στις πράξεις, είναι αποδεκτός -και μάλιστα επιθυμητός- από την προνομιούχα συναναστροφή των καλών καγαθών. 7. Ν' αποφεύγεις να νικήσεις τον ανώτερό σου. Κάθε νίκη είναι μισητή· κι αν κερδήθηκε σε βάρος του αφέντη είναι ανόητη ή μοιραία. Πάντα η ανωτερότητα υπήρξε αποτρόπαιη, περισσότερο μάλιστα εκ μέρους της ίδιας της ανωτερότητας. Χυδαία πλεονεκτήματα συνηθίζει να συγκαλύπτει η επιμέλεια, όπως να διαψεύδει την ομορφιά με την ατημελησία. Πάντα θα βρεθεί κάποιος έτοιμος να οπισθοχωρήσει μπροστά στην τύχη ή στο χαρακτήρα του άλλου· μπροστά όμως στο πνεύμα κανείς, λιγότερο μάλιστα οι ηγεμόνες. Το πνεύμα είναι το κεφαλαίωδες χαρακτηριστικό· έτσι, κάθε έγκλημα σε βάρος του είναι έγκλημα καθοσιώσεως. Οι ηγεμόνες θέλουν να είναι κυρίαρχοι σε ό,τι πιο εξαιρετικό. Αρέσκονται να δέχονται βοήθεια οι μονάρχες, αλλά να μην

τους υπερβαίνουν κι η συμβουλή ας έχει κατ' αρχήν χροιά υπόμνησης για κάτι που ξέχασαν παρά φωτισμού για κάτι που το πνεύμα τους δεν συνέλαβε. Μας διδάσκουν αυτή την επιτηδειότητα κατ' ευχήν τ' άστρα, που αν και είναι παιδιά του ήλιου και λαμπερά, ποτέ δεν τολμούν να μετρηθούν με την εκθαμβωτική λάμψη του. 8. Άνθρωπος δίχως πάθη, εχέγγυο της ύψιστης πνευματικής ανωτερότητας. Η ίδια του η ανωτερότητα τον απολυτρώνει από την υποταγή σε αλλόκοτες χυδαίες εντυπώσεις. Δεν υπάρχει μεγαλύτερη κυριαρχία από εκείνη που έχουμε πάνω στον ίδιο μας τον εαυτό, στα συναισθήματά μας, πράγμα που καταλήγει ν' αποτελεί θρίαμβο της ελευθερίας της βούλησης· κι αν το πάθος καταλαμβάνει το άτομο, ας φεισθεί του αξιώματος, ακόμα περισσότερο μάλιστα όταν είναι από τα πιο ανώτερα: κομψός τρόπος να κάνεις οικονομία στις θλίψεις· κι ακόμα, σύντομη οδός για τη φήμη. 9. Να καλύπτεις τα στραβά του έθνους σου. Μεταδίδονται στο νερό οι καλές ή κακές ιδιότητες από τις φλέβες όπου περνάει· και το ίδιο συμβαίνει στον άνθρωπο από το κλίμα όπου γεννιέται. Ορισμένοι οφείλουν περισσότερα στην πατρίδα τους απ' ό,τι άλλοι, μια κι εκεί ο ουρανός υπήρξε ευνοϊκός γι' αυτούς. Δεν υπάρχει έθνος, ακόμα και μεταξύ των πιο πολιτισμένων, που οι γείτονες να μην ψέγουν δίχως αναβολή είτε για προφύλαξη είτε από φθόνο. Νικηφόρα επιδεξιότητα να διορθώνεις ή τουλάχιστον να συγκαλύπτεις αυτές τις εθνικές αισχύνες· κερδίζει κανείς την κοινωνική φήμη του μοναδικού ανάμεσα στους συμπατριώτες του: όσο μικρότερη η προσδοκία, τόσο μεγαλύτερη η εκτίμηση. Υπάρχουν επίσης ελαττώματα οικογένειας, κατάστασης, επαγγέλματος και ηλικίας, που αν συμπίπτουν όλα σ' ένα άτομο και δεν προλαμβάνονται έντεχνα, φτιάχνουν ένα ανυπόφορο τέρας. 10. Τύχη και φήμη. Ό,τι εμφανίζεται ασταθές στη μια είναι σταθερό στην άλλη. Η πρώτη για τη ζωή· η δεύτερη για επέκεινα· ετούτη ενάντια στο φθόνο, εκείνη εναντία στο λήθη. Η τύχη προσδοκάται, και καμιά φορά υποβοηθείται· η φήμη κερδίζεται. Η επιθυμία της δόξας γεννιέται από ανδραγαθία· η φήμη υπήρξε και είναι αδερφή γιγάντων και πάντα βρίσκεται στα άκρα: ή τέρατα ή θαύματα για βδελυγμία ή επικρότηση.